

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Прошкіна Володимира Вадимовича
про дисертацію Стеганцевої Валерії Віталіївни «Формування
інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі
соціально-педагогічної комунікації», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота

Концепція «Нової української школи» визначає вагомість компетентнісного розвитку школярів, що передбачає опанування ними основ цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-цифрової компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях. Отже, наголошується на здатності за допомогою цифрових пристроїв вирішувати різні проблеми, з якими зіштовхується дитина.

Як слушно зауважує авторка дослідження, інформаційно-цифрова компетентність важлива для різних соціальних груп населення, адже в сучасних умовах людина повинна вміти знаходити, перетворювати, аналізувати та систематизувати інформацію, користуватися інформаційними продуктами та програми, усвідомлювати наслідки використання цифрових технологій, дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційного середовища. Особливої актуальності інформаційно-цифрова компетентність набуває для молодших школярів, адже виступає запорукою компетентнісного розвитку дитини в цифрову епоху.

Водночас, питання формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів до сих пір не розглядалося в контексті соціально-педагогічної комунікації учнів, учителів і батьків, яка реалізовується в процесі позаурочної соціально-педагогічної діяльності та може виступати універсальним засобом компетентнісного розвитку молодших школярів. Це яскраво свідчить про **сучасність, актуальність і доцільність** наукового дослідження

дисертантки.

Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» як складової частини комплексної наукової теми «Теорія та практика професійної підготовки спеціалістів з соціальної педагогіки та соціальної роботи» (державний реєстраційний номер 0110U000752).

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувачки, її здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, критичність і креативність професійного мислення.

Викликає інтерес проведений аналіз стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці. Зокрема встановлено, що соціально-педагогічна комунікація сприяти отриманню особистісних результатів школярів: готовності та здатності до саморозвитку, умінню співвідносити свої дії з прийнятими етичними принципами, умінню взаємодіяти, навичкам адекватної оцінки моральних характеристик при роботі з інформацією, зокрема у мережі інтернет. Погоджуємося також з автором, що соціально-педагогічна комунікація у шкільному інформаційному середовищі є певною пропедевтикою соціальної активності учнів у ситуаціях кіберсоціалізації.

Унаслідок узагальнення поглядів науковців, конкретизовано сутність низки понять: «інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра», «педагогічна технологія формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації», «цифрове освітнє середовище», «цифрове дитинство», «кіберсоціалізація». Заслуговує на схвалення уважне ставлення дисертантки до понятійно-термінологічного апарату дослідження. Простежено основні підходи до висвітлення сутності цих понять у наукових джерелах, що висвітлюють методичні, психологічні, дидактичні аспекти окреслених дефініцій.

Авторкою визначено структурні компоненти інформаційно-цифрової

компетентності молодших школярів: інформаційно-знанневий, цифровий та мотиваційно-етичний.

Уточнено критерії (когнітивний, технологічний та аксіологічний) і показники сформованості зазначеної компетентності відповідно до високого, достатнього та низького рівнів.

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дослідницею вперше уперше науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічну технологію формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації у вигляді чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та діагностико-результативного, визначено етапи впровадження педагогічної технології в роботу ЗЗСО: орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний, у межах зазначених етапів подано відповідні форми, методи та засоби реалізації авторської педагогічної технології в процесі соціально-педагогічної комунікації, у т. ч. в умовах соціального дистанціювання.

Нам імponує представлене авторкою в підрозділі 2.1 розкриття змісту зазначених блоків. Доцільним вважаємо методичний інструментарій реалізації блоків педагогічної технології, що подано в підрозділі 2.2.

Заслуговує на схвалення **практичне значення** одержаних результатів. Так, розкрито зміст педагогічної технології, що реалізується у двох напрямках: організація роботи з батьками (форми роботи: тренінги, майстер-клас, батьківські збори, індивідуальні консультації, бесіди) та організація роботи з молодшими школярами (форми роботи: класні години у формі лекції, бесіди або диспуту з елементами вікторин, конкурсів, ігор тощо, групи продовженого дня (секції, клуби, творчі об'єднання), гурток, майстер-клас зі створення власних зображень у вигляді малюнків та творчого опрацювання готових зображень, бесіди, масові заходи школи (тематичні вечори, дні й тижні), груповий проєкт).

Обґрунтовано методи: традиційні (формування свідомості, організації

діяльності, стимулювання діяльності, самовиховання) та специфічні (метод проєктів, «перевернутий клас», позаурочна дослідницька взаємодія, позаурочна проблемна взаємодія). Розкрито засоби: відкриті освітні ресурси (сайти, блоги, соціальні мережі, YouTube), комп'ютерні та мультимедійні засоби (відео та аудіообладнання, мультимедійна дошка, стилус, проектор), програмні засоби (прикладне та системне ПЗ), мобільні пристрої (смартфони, планшети, електронні книги), діагностичні психолого-педагогічні методики, навчально-методичні матеріали.

Погоджуємося з авторкою, що результати дослідження можуть бути використані педагогічними працівниками в закладах загальної середньої освіти, зокрема для розробки освітніх програм, плануванні соціально-педагогічної роботи та ін., викладачами університетів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, у т. ч. при розробці освітньо-професійних програм, робочих навчальних програм, навчально-методичних посібників, електронних навчальних курсів і рекомендацій для студентів, аспірантами та студентами для підвищення їхнього професійного рівня й результативності університетської підготовки, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Виділимо ще низку переваг дослідження.

По-перше, авторкою проаналізовано фактори позитивного та негативного впливу цифровізації на психічний та психосоціальний розвиток дітей, що дозволяє виділити ті особливості особистості молодшого школяра, на які варто спиратися в процесі соціально-педагогічної комунікації в інформаційно-цифровому середовищі: надмірне тяжіння до цифрових технологій у дитячому віці, систематичний прояв «кліпової» свідомості, фрагментарне сприйняття дійсності, можливість вільного отримання негативної та небезпечної для психічного розвитку і формування особистості дитини інформації з інтернету.

По-друге, заслуговує на схвалення концепція дослідження, що наведена в підрозділі 2.1. Концепція складається із 4 положень і визначає стратегію та тактику дослідницької роботи дисертантки.

По-третє, доцільним вважаємо використання специфічних методів для реалізації авторської педагогічної технології: метод проєктів, позаурочне «перевернуте навчання», позаурочне дослідницьке навчання, позаурочне проблемне навчання.

У четверте, доцільним вважаємо застосування цифрових засобів для впровадження педагогічної технології: інструменти для створення ментальних мап (XMind, Mindmeister, Mindjet Coggle, WiseMapping, Mind42, FreeMind, Spider Scribe, Mindomo), хронології подій (Timeline JS, Tiki-Toki, TimeToast, Histropedia, Sutori), хмарини слів (Tagul, Tagxedo, Wordle і Wordclouds), віртуальні цифрові дошки (WikiWall, Tutorsbox, Glogster, Dabbleboard, Twiddla, Scribblar, Padlet, Educreations, Popplet, Realtimeboard (Miro), Twiddla).

Зазначимо, що робота містить значну кількість рисунків і таблиць. Матеріали, подані у 13 додатках сприяють повноті сприймання основного тексту.

Експериментальні матеріали впроваджено в освітній процес Тернопільського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей № 6 імені Н. Яремчука» Тернопільської міської ради (м. Тернопіль), Приватного закладу загальної середньої освіти I – III ступенів «Лінгвістична гімназія» (м. Київ), Гімназії № 8 імені Панаса Мирного Полтавської обласної ради (м. Полтава), Кловського ліцею № 77 (м. Київ).

Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 9 міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Результати дослідження опубліковано у 13 одноосібних наукових та науково-методичних публікаціях автора, зокрема: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 8 – збірниках матеріалів конференцій.

Анотація стисло і коректно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

Зазначене дає підстави класифікувати дисертаційне дослідження В. В. Стеганцевої як завершене теоретико-експериментальне дослідження, що містить нові наукові положення, має вагоме теоретичне та практичне значення.

Однак, проведене дослідження не позбавлене певних недоліків. Тому вважаємо за доцільне подати зауваження, що виникли в процесі опрацювання матеріалу дисертації:

1. У процесі аналізу наукової літератури з проблеми безпечної поведінки дітей в інтернеті цікаво було б почути думку автора щодо найбільш дієвих механізмів, що мінімізують соціальну дезадаптацію молодшого школяра, його незадоволеність собою, оточенням, депресію, застосування психоактивних речовин, труднощі в спілкуванні з батьками, різні види кібераддикції тощо.

2. У процесі виявлення реального стану сформованості інформаційно-цифрової компетентності учнів доцільно було б також з'ясувати найбільш вагомі проблеми, з якими зіштовхуються діти, учителі й батьки в процесі соціально-педагогічної комунікації в умовах цифрового освітнього середовища.

3. У підрозділі 2.1 автор презентує різні форми роботи з учнями та батьками учнів для побудови авторської педагогічної технології. Потребує пояснення, що саме стало підґрунтям вибору певних форм роботи?

4. При описанні процесу впровадження авторської педагогічної технології (підрозділ 2.2.) варто було б навести хоча б фрагментарно приклади використання цифрових інструментів і сервісів.

5. У таблиці 2.9 наведено результати виконання завдань педагогічної технології формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації. Вважаємо, що зазначена таблиця потребує більш ґрунтовного аналізу задля виокремлення перспектив подальших наукових досліджень.

Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційної роботи.

Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мету досягнуто, сукупність отриманих наукових

положень має важливе значення для компетентнісного розвитку молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації.

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації» є самостійною, завершеною науковою роботою, що відповідає спеціальності 231 – Соціальна робота та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167 (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022), а її авторка Стеганцева Валерія Віталіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 – Соціальна робота.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри комп'ютерних наук
і математики

Київського університету
імені Бориса Грінченка

В. В. Прошкін

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
В.В. Прошкін АСВІДЧУЮ
(під)
проф. Олександр В.К.
Александр Н.О. (під)